

# Houslař – aktualizace studijního oboru

Ing. Pavel Celý

---

Bakalářská práce  
2006



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně  
Univerzitní institut

---

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Univerzitní institut

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2005/2006

## **ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE**

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Pavel CELÝ**  
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**  
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů pro střední školy**  
  
Téma práce: **Houslař - aktualizace studijního oboru**

Zásady pro vypracování:

**Aktualizovat na základě historického rozboru a současných potřeb studijní obor  
Umělecká stavba hudebních nástrojů, a sestavit nový profil absolventa.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

**Karel Jalovec, Čeští houslaři, SNKLHU, Praha 1959**

**Richard van Dülmen, Kultura a každodenní život v raném novověku, Argo 1999**

Vedoucí bakalářské práce:

**Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

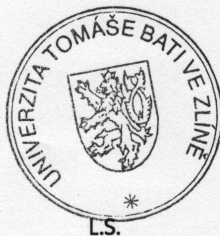
Datum zadání bakalářské práce:

**6. března 2006**

Termín odevzdání bakalářské práce:

**13. června 2006**

Ve Zlíně dne 6. března 2006



*R. Prokop*  
prof. Ing. Roman Prokop, CSc.  
*prorektor*

*V. Švec*  
prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.  
*ředitel ústavu*

## **ABSTRAKT**

V několika posledních desetiletích došlo k velkým kulturním změnám. Jejich důsledkem je pokles zájmu o výchovu mladých houslařů pro práci ve velkých výrobních dílnách a v továrnách. V této bakalářské práci je řešen nový způsob výchovy dorostu pro potřeby profesionálních a amatérských hudebníků, jakož i studujících na hudebních školách. Metoda práce spočívá v analýze pohledů na pedagogiku profese v jednotlivých obdobích pětisetleté historie houslařství a jejich srovnání s dnešními požadavky. Výsledné řešení spojuje potenciál houslařské, řemeslnické dílny se střední školou zaměřenou na výchovu uměleckých řemesel. Navrhovaná koncepce studia zahrnuje praktické i teoretické prvky, aby byl absolvent v případě zájmu schopen studovat příbuzné obory na vysokých školách.

Klíčová slova: housle, houslař, viola da gamba, houslařská dílna.

## **ABSTRACT**

The last decades have seen vast cultural changes resulting in a decline in the interest in training young violin-makers for employment in larger manufacturing workshops and factories. This Bachelor Thesis deals with a new way of training a young generation able to meet the requirements of professional and amateur musicians and music school students alike. The method consists in analyzing the various pedagogical approaches in this profession in the different periods of the 500-year history of violin-making and in comparing these approaches with today's requirements. The solution proposed in the thesis combines the potential of an artisan, violin-making workshop with that of a secondary school focusing on handicrafts. The suggested concept of studies includes both the practical and theoretical elements to ensure that after finishing the studies the student would be able, should he wish to do so, to go on to university and study some of the related subjects.

Keywords: violin, violin-maker, viola da gamba, violin-making workshop

**Motto:** „Co učí tvůj Mistr?“ ptal se návštěvník.

„Nic“, odpověděl žák.

„Proč tedy káže?“

„Jen ukazuje cestu, neučí nic“.

Antony de Mello, Minutová moudrost.

Děkuji vedoucí práce Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph.D. za pochopení, rady a pozitivní přístup k tématu mé práce.

## OBSAH

<b>ABSTRAKT .....</b>	<b>3</b>
<b>ÚVOD.....</b>	<b>8</b>
<b>1 HOUSLE A JEJICH POUŽITÍ .....</b>	<b>9</b>
1.1 VZNIK A ROZŠÍŘENÍ HOUSLAŘSTVÍ.....	9
<b>2 FÁZE HISTORICKÉHO HOUSLAŘSTVÍ .....</b>	<b>11</b>
2.1 HOUSLAŘSKÝ DŮM V 16. – 18. STOLETÍ.....	11
2.1.1 Houslařská dílna.....	12
2.1.1.1 Organizace výroby a dělba práce .....	13
2.1.2 Řemeslnický vandr.....	16
2.2 ROZVOJ VÝROBY V 18. – 19. STOLETÍ.....	16
2.2.1 Manufaktura .....	17
2.2.2 Státní houslařská škola.....	18
2.3 20. STOLETÍ .....	19
2.3.1 Industrializace houslařství.....	19
2.3.2 Ateliérové houslařství .....	20
2.3.3 Houslařství u nás v letech 1945 - 1989 .....	21
2.3.3.1 Učiliště Cremona v letech 1945 - 1989.....	21
2.3.3.2 Učiliště Cremona v letech 1990 - 2005.....	22
<b>3 HOUSLAŘSKÁ SOUČASNOST .....</b>	<b>24</b>
3.1 VZTAH TEORIE A PRAXE HOUSLAŘSTVÍ.....	24
3.2 PROFESE HOUSLAŘ .....	25
3.2.1 Úroveň houslařů .....	25
3.3 TYPY VÝROBKŮ.....	26
3.4 SOUVISEJÍCÍ OBORY .....	27
<b>4 KONCEPCE STUDIA .....</b>	<b>29</b>
4.1 PROJEKT HOUSLAŘSKÉ DÍLNY .....	29
4.2 KOOPERACE SE STŘEDNÍ ODBORNOU ŠKOLOU .....	30
4.2.1 Učební plán .....	31
4.2.2 Předmět Materiály .....	33
4.2.2.1 Kyselá hydrolýza dřeva.....	33
4.2.2.2 Tepelná degradace dřeva.....	34
4.2.2.3 Datování dřeva.....	34
4.2.3 Předmět Technologie.....	35
4.2.3.1 Nová typologie.....	36
4.2.4 Odborný výcvik.....	37
4.2.4.1 Výroba nových nástrojů .....	38
4.2.4.2 Restaurování nástrojů .....	38
<b>5 PROFIL ABSOLVENTA .....</b>	<b>39</b>
<b>6 ZÁVĚR .....</b>	<b>40</b>

<b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</b>	<b>41</b>
<b>SEZNAM PŘÍLOH.....</b>	<b>42</b>

## ÚVOD

Výchova houslařů se úspěšně dařila v několika posledních stoletích jak u nás tak v jiných zemích Evropy. Vždy efektivně reagovala na kvalitativní i kvantitativní potřeby oboru. V poslední době má na houslařské školství neblahý vliv celková ekonomická a kulturní situace. Dramaticky poklesla potřeba výchovy dělníků do továren vyrábějících hudební nástroje. Speciální učiliště v Lubech u Chebu po 132 letech činnosti bylo zrušeno v roce 2005. Nevím, zda ho může úspěšně nahradit integrovaná škola v Chebu, ke které byl tento obor, jediný dřevozpracující, přiřazen. Další ranou po roce 1989 bylo zařazení profese mezi tzv. volné. K získání živnostenského oprávnění nebyla potřebná kvalifikace, na rozdíl třeba od truhláře. Po nápravě už zůstala stará oprávnění v platnosti. Většinu služeb v našem oboru vykonávají nyní neodborníci a bude trvat několik desetiletí, než jejich vliv pomine. Cílem této práce je nový pohled na výchovu mladých houslařů odpovídající řemeslné tradici a současné úrovni teoretického poznání v souvisejících oborech. Vyšší úroveň vzdělání bude mít i pozitivní vliv na dosud málo konkurenční prostředí mezi houslaři u nás a sousedních zemích. Nad těmito myšlenkami spojili potenciál Střední odborná škola v Luhačovicích a naše Houslařská dílna ze Zlína. Moje studium učitelství odborných předmětů i tato bakalářská práce jsou součástí poměrně náročného společného projektu. Jeho obsahem je uchování kulturního dědictví skrytého ve starých výrobních technologiích a předání novým mladým pokračovatelům dlouhé tradice.



## 1 HOUSLE A JEJICH POUŽITÍ

Zabývat se houslemi je poměrně populární, kromě uměleckého řemesla jde i o peníze, které zajímají i ty, jimž hudba nic neříká. V tomto duchu jsou výroba a použití houslí zakotveny v povědomí široké veřejnosti. Téměř pravidelně čteme v rubrikách novin a časopisů o historických nástrojích použitých k provedení určitého hudebního díla nebo o prodeji vzácného nástroje v některé z významných aukčních síní v Londýně či New Yorku. Občas se dozvídáme i o konečném odhalení tajemství starých houslařů.

Nejsou ale tak vzdálené doby, kdy byly housle nezbytným pomocníkem při výchově dětí, prostředkem dostupným prakticky všem společenským vrstvám. „Housle jsou v hudbě jak v lidském bytí chléb náš vezdejší“ - slova Jana Jakuba Ryby už v plném rozsahu neplatí. Přední místo jim z pohledu hudebního (i ze strany zájmu veřejnosti) však nadále zůstává.

První nástroje houslového typu (housle, viola, violoncello) se objevují kolem poloviny 16. století. Zanedlouho tomu bude 500 let. Zprvu byly považovány za nástroj plebejský, který se postupně začal prosazovat na úkor typově starých smyčcových nástrojů (violy da gamba). Dokonce konflikt Velké francouzské revoluce byl poeticky zobrazován jako boj mezi lidovými houslemi a aristokratickou basovou violou da gamba (L. Raaben 1963). Zřejmý zlom nastal s příchodem hudby Haydnovy, Mozartovy a ještě později nástupem hudby romantické. Houslové nástroje se definitivně prosadily a barokní se na 150 let odmlčely. V polovině 20. století nastala nová situace s postupným znovuobjevováním barokní hudby provozované na autentických nástrojích. Tento trend trvá dosud a v současné hudební kultuře se tedy setkáváme s instrumenty slohovými, jak také říkáme staršímu typu smyčcových nástrojů, a s moderními houslemi, violami a violoncelly.

### 1.1 Vznik a rozšíření houslařství

O samostatné profesi výrobce strunných hudebních nástrojů lze uvažovat už od středověku. Původně hudebník a výrobce v jedné osobě začal kooperovat se zpracovatelem dřeva, truhlářem či řezbářem. Mimo hudební centra se dlouho povolání neosamostatnilo a často vyráběli hudební nástroje příslušníci příbuzných profesí. Potřeba byla poměrně malá, hudba vokální převažovala nad instrumentální.

Na začátku 17. století zareagovala hudba na všeobecnou společenskou změnu novým uměleckým slohem, barokem. Barokní hudba, melodicko harmonický sloh, dává vzniknout novým hudebním formám a ve svém důsledku umožňuje plnou emancipaci uměleckého řemesla – houslařství. Ve větších městech se setkáváme s houslařskými domy, v hudebních centrech jsou zakládány cechy výrobců houslí a ostatních strunných nástrojů. Instrumentář barokní hudby je vskutku bohatý. Houslařský dům cremonských Stradivariů produkuje vedle houslí, viol a violoncell také mandoliny, violy d'amore, kontrabasy, kytary a dokonce se zachovala harfa, pošeta (kapesní housle učitelů tance), cetera (12-ti strunný nástroj) atd. (František Skokan 1965).

Neustálé přesuny obyvatel v období válek 16. a 17. století mají za následek poměrně rychlé zdomácnění nového stylu v hudbě v celé Evropě. Stále se zvyšující poptávka po nástrojích vytvořila vhodné podmínky pro výrobu v houslařských centrech. Kromě italské Brescie a Cremony rozvíjí se výroba ve francouzském Mirecourtu, tyrolském Mittenwaldu, Schönbachu a Kraslicích v Čechách a jim blízkých saských městech Klingentalu a Markneukirchenu.

Rozvoj hudební kultury, jejichž instrumentálním základem jsou smyčcové nástroje, dal vzniknout novým způsobům výroby. Z houslařských domů se stávají specialisté na výrobu jednotlivých dílů nástrojů, jejich produkci organizují faktoři a dávají práci dílnám nástroje kompletující. Tato výroba se v průběhu 19. století transformuje do manufaktur, již mimo domy výrobců. S technickou revolucí, zvláště elektrifikací, se z výroben ručních stávají dílny tovární se strojním obráběním dřeva.

## 2 FÁZE HISTORICKÉHO HOUSLAŘSTVÍ

Housle, vzniklé na sklonku renesance jako levná alternativa stavebně náročnějších a dražších starých viol, neměly zpočátku jednotnou koncepci. Příležitostní houslaři dlouho experimentovali s jejich tvary, velikostí i konstrukcí. Podoba houslí se po čase a výměně zkušeností lokálně ustálila, vždy v oblastech s vyspělou hudební kulturou církevní, dvorní a nebo lidovou. Druhé „Sradivarovo století“ existence bylo ve znamení objevování nových možností nástroje v hudebním uplatnění. Zároveň došlo k jejich celkovému zušlechtění. Třetí století houslí bylo stoletím rozvoje hrací techniky a končilo extaticky postavou Nicolò Paganiniho a hudebním klasicismem. Ve století 19. došlo k „odbarokizování“ nástroje a přestavbě i starých historických kusů pro použití v romantické hudbě. Dvacáté století mělo dvě zajímavé okolnosti ve vztahu k houslím. Housle pronikly do nejvyšších pater obchodu s uměleckými předměty a byla znovu objevena barokní hudba a tím vyvstala potřeba „rebarokizace“ části historického instrumentáře.

### 2.1 Houslařský dům v 16. – 18. století

Povědomí o baroku je pro moji generaci silně ovlivněno školní výukou dějepisu v 60. a 70. letech minulého století. Po hodinách husitství přichází doba temna, porážky na Bílé hoře a třicetileté války, rozvrat Evropy a církevní protireformace až po tragickou postavu J. A. Komenského. Představa to byla velmi jednostranná, zcela chyběl prvek života mimo válečnou vřavu. V 80. letech si začala širší kulturní veřejnost po dlouhé odmlce všímat barokní hudby, nejprve houslových koncertů Vivaldiho, později varhanních skladeb J. S. Bacha. Naše poznání šlo dál k výtvarnému umění a literatuře. Situace dospěla až k pocitu, že nám byl tento kulturní styl v základní a střední škole zamlčen. Byla to doba protikladů. Válečná tažení ohrožovala vojáky, ale i obyvatelstvo. Nejistota byla základním pocitem obyčejného člověka. Nebylo racionální dlouhodobě plánovat, hromadit statky bylo spojeno s rizikem většího ohrožení při drancování měst. Jediným východiskem bylo žití současného okamžiku a přemýšlení o hodnotách přesahujících pozemský život (Rosario Villarri 2004). Je zajímavé, jak se tento pocit transformuje do výtvarného umění i hudby a je čitelný pro současného člověka třeba neznalého dějin umění.

Základním prostředím, které ovlivňovalo život člověka, byla rodina a pak vesnická či městská komunita. Chápání rodiny bylo v tehdejší době jiné, než je tomu dnes (Richard van Dülmen 1999). V podstatě šlo o společenství lidí žijících v jednom domě, pod jednou střechou. Kromě rodičů a dětí do ní patřili i staří rodiče na výminku, ale i všichni ostatní, byť nepříbuzní. Dům řemeslníka, obchodníka, zemědělce a v podstatě i feudála měl kromě sociální funkce i funkci výrobní dílny, obchodu, u sedláků zahrnoval i chlévy, atd. V čele domu byl otec rodiny odpovědný za vnitřní pořádek a v případě řemeslníka byl také mistrem při výrobě příslušného zboží. Reprezentoval dům v rámci města a dílnu v příslušném profesním cechu. Cechovní zřízení bylo významným prvkem zvyšující se vážnosti měšťanského stavu.

### 2.1.1 Houslařská dílna

Obecně bychom mohli mluvit o dílně řemeslnické. Byla nedílnou součástí domu. V dílně byla přesně dodržována hierarchie jejich příslušníků. Na nejnižším stupni byl pomocník, u kterého se nepředpokládalo, že se bude věnovat řemeslu. Nejnižší profesní postavení měl učeň. Jeho přijetí bylo záležitostí celého cechu, který předem přesně zvažoval počty pracovníků, kolik se jich může příslušným řemeslem uživit ve městě, a jednotlivých mistrů. Řemeslo mělo významné postavení ve společnosti a být učněm bylo ceněno více než žakovství, „chození po školách“. Všeobecně se předpokládalo, než bude učeň přijat natrvalo, že dostane možnost řemeslo „zkusit“, bude-li mu „k myslí“ (Zikmund Winter 1925). Také mistr v té několikátýdenní době prověřoval učňovo nadání pro práci. Následná smlouva určovala počet let učení a další podmínky. Před cechovní schůzi předstupoval mistr a učeň se svým poručníkem k obřadnému přijímání do cechu.

Nadřazen učni v dílně byl tovaryš, vyučený řemeslu se složenou zkouškou a s právem pracovat za plat. Jeho cílem bylo dosáhnout mistrovského postavení. Nutná byla (dnešním termínem řečeno) praxe v oboru, nejlépe u cizích mistrů, ke kterým při „vandru“ přišel. Po návratu se mohl u cechu ucházet o místo mistra. Nebylo to samozřejmé, vedle ekonomických podmínek v daném městě bylo nutné prokázání profesních dovedností mistrovským kusem.

### 2.1.1.1 Organizace výroby a dělba práce

Provoz řemeslnického domu objasňuje moderní historie, která zkoumá dříve pomíjený život středních vrstev společnosti. Přináší vysvětlení i jednoho z největších problémů houslařské historie. Za příklad si můžeme vzít rodinu nejznámějšího houslaře Antonia Stradivariho. V současnosti existuje cca 550 nástrojů s jeho identitou. Musíme připustit, že se během staletí určitá část nedochovala. Proto se odhady produkce pohybují v rozmezí 1000 až 1500 nástrojů (Otto von Schulmann 1961) a to několikanásobně překračuje pracovní potenciál jednoho člověka. Antonio prokazatelně pracoval se svými dvěma syny, po kterých nám zůstalo identifikovaných pouze několik nástrojů. Všichni tři zemřeli v rozmezí let 1737 – 1743, otec ve věku 89 let, Francesco 72 a Omobono 62 let (Otto von Schulmann 1961). Pod identitou Antonio Stradivari je proto třeba vidět produkci houslařského domu, v jehož čele stál „pater familias“, otec rodiny - Antonio.

Z uvedeného vyplývá docela jiný vztah k individualitě člověka, nelze chápat vinětu v houslích jako důkaz práce jednoho autora, ale jako značku práce celé výrobní dílny. V naší dílně se od roku 1997 snažíme pracovat systémem „experimentální archeologie“. Podobná organizace si vynutila i odpovídající organizaci práce.

Mistr musel zastávat následující činnosti:

- Sjednával jednotlivé zakázky s hudebníky, řešil s nimi zvláštní požadavky na nástroj, vedl o nich evidenci.
- Připravoval výrobu nástroje, vyvíjel a kreslil tvary s popisy, vyráběl šablony tvarů obvodu a kleneb korpusu, profilu krku a případného zdobení nástroje.
- Rozděloval a kontroloval práci tovaryšů a učňů.
- Sám prováděl nejnáročnější operace při výrobě.
- Osvědčené typy nástrojů, které byly vyráběny do zásoby, svěřoval obchodníkům pro distribuci po evropských zemích.
- Zajišťoval nákup dřeva a materiálů na výrobu laků.
- Vyráběl laky pro výrobu.

- Zabýval se opravami a službami pro hudebníky.
- Učil učně jednotlivým činnostem.
- Zastupoval dílnu před cechem výrobců hudebních nástrojů, podílel se na činnosti cechu a reprezentoval cech při světských i církevních slavnostech.
- Zastupoval dům před orgány města a plnil povinnosti z toho plynoucí, sám mohl být jako měšťan volen do městských funkcí.

Výčet činností ilustruje mimořádné pracovní vytížení mistra. Celá jeho práce měla jiný cíl než tvorbu zisku – uživit co nejvíc lidí.

Tovaryš pracující za mzdu spolupracoval na činnostech:

- Vyráběl formy korpusů.
- Vyráběl pomůcky a nářadí pro výrobu.
- Dokončoval na čisto jednotlivé díly hudebních nástrojů podle nákresů a šablon.
- Lícoval k sobě jednotlivé díly nástroje.
- Sestavoval a klížil nástroje.
- Lakoval a seřizoval hotové nástroje.
- Podílel se na výuce učňů.
- V době nepřítomnosti mistra řídil dílnu.

Na tovaryších ležel hlavní díl prací při výrobě hudebních nástrojů a praktickém chodu dílny. V rodinném podnikání neměl syn - tovaryš důvod zřízovat si vlastní dílnu, pracoval pod otcovou zavedenou firmou, která měla už svůj okruh odběratelů. Mistrem se stával až po otcově smrti, často mu byly potom zmírněny podmínky při vstupu do cechu. Například u Stradivariů otcovo řízení dílny překlenulo i profesní život jeho synů. Ti se v pravém slova smyslu, jak odpovídá jejich době, mistry nestali. Pro nepřibuzného tovaryše znamenala vlastní dílna vyšší sociální postavení a usiloval o ni důrazněji. Často bylo vý-

chodiskem oženit se s vdovou po mistrovi. Řemeslníci se dožívali v 18. století průměrně 40 – 50 let. Devadesátky se dožilo necelé 1% lidí (Richard van Dülmen 1999).

Učňovo postavení v dílně bylo hierarchicky nejnižší, začínal s pomocnými pracemi:

- Příprava pracovišť k práci a úklid po práci.
- Údržba a broušení řezných ručních nástrojů k obrábění dřeva.
- Příprava klišu k lepení.
- Drcení pryskyřic a míchání při vaření laků.
- Pomoc mistrovi či tovaryšovi při operacích vyžadujících dva pracovníky.

Po základní orientaci v dílně pokročilo učení k práci na výrobcích:

- Úprava přířezů dřeva do výchozích tvarů operacemi řezání pilami, hoblovaná hoblíky, egalizace lubů škrabkami.
- Sesazování polovin desek s následným klížením.
- Výroba součástek. Hmatníky, struníky, olubení.
- Hrubé opracování desek po obvodě a dlabání vnější klenby,
- Opracování profilu krku.

Zpráv, že se v učení vedlo učňům špatně, je víc. Dobré se už tenkrát zdály nezajímavé. V každém případě nešlo o idylu. Pracovní doba byla od časného rána do pozdního večera. Učeň musel plnit úkoly nesouvisející s řemeslem. Součástí pravomocí mistra bylo i převzetí otcovských práv a to se většinou spojovalo s tělesnými tresty.

Jedinou pedagogickou metodou byl osobní příklad mistra a tovaryšů, jak v práci tak v chování. Platilo elementární učitelské pravidlo: na učňovu otázku, jak se co dělá, se musí pravdivě odpovědět. Když se vžijeme do situace, pochopíme, že všichni zainteresovaní tak jednali ve vlastním zájmu. Mezi dobré příklady výchovy mladých houslařů patří pařížští mistři počátku 19. století - vzájemně si učili svoje syny, jejich děti se spolu ženily a vdávaly, při narození dětí chodili vzájemně za kmotry (František Skokan 1965). A mimochodem to oni učinili ze Stradivariho vrchol houslařského umění. A když měli zájemce na koupi Stradivárek, řešili jejich nedostatek tak, že je udělali.

Vraťme se k učení. Zájem mistra byl, aby učeň co nejdříve zvládal vše potřebné a mohl pracovat na operacích jinak svěřovaných tovaryšům. Důvod byl v ceně práce, učni nemusel platit. Na druhé straně převzal o učně veškerou materiální starost včetně ubytování, stravy, popřípadě ošacení. Rozdíl mezi učněm a synem měl být pouze v dědickém právu (Richard van Dülmen 1999). V případech, kdy učeň od mistra utekl, řešil problém cech a to nebylo dobrou vizitkou pro mistra. I on měl proto zájem o průběh učení v mezích společensky přijatelných.

### 2.1.2 Řemeslnický vandr

„Tu se mívá cestování tovaryšské k nabytí zkušeností technických...“ píše Zikmund Winter o specifickém vandru, který byl nařizován cechovními statuty. Z této instituce vyplývá velmi racionální uvažování, vycházející z vlastní skromnosti a touhy po nových poznatcích. Řemeslníci přemýšleli o práci svých profesních kolegů nejen ve svém okolí, ale i v blízkých i vzdálených zemích Evropy. Byli schopni a ochotni přijímat nové poznatky a vědomosti od mladých příchozích. Z pohledu tovaryšů bylo důležité, že se stereotypy v práci získané v mateřské dílně relativizovaly a vedly k přemýšlení a porovnávání postupů. Platilo totiž, že každou operaci je dobré se naučit nejdříve podle mistra a teprve po zvládnutí vnášet vlastní technologické či výtvarné prvky do práce. Na houslařských školách, tím se myslí charakter práce v určitých oblastech, je patrný dvojitý dopad. Jednak byla zachována odlišující specifika, výrobky však neztratily krok s vývojem po funkční i výtvarné stránce.

U houslí je tak možné sledovat původní centra houslařství, vytvoření určitého prvotního vzoru a od něj evoluční vývoj nástroje působený výměnou zkušeností a poznatků. Nemalou zásluhu na tom má právě vandr řemeslníků. Nesmíme opomenout, že mnohé vývojové změny přinášela samotná hudba a potřeby hudebníků, houslistů.

## 2.2 Rozvoj výroby v 18. – 19. století

V polovině 18. století mají housle za sebou 200 let existence. První století experimentálního vývoje před Stradivarim a potom století, které téměř překlenuje jeho život, ve



znamení postupné modifikace funkcí, zušlechťování tvarů a sjednocení, dnes bychom řekli „ergonomických požadavků“ na nástroje. Příchod nové slohové epochy klasicismu housle významně ovlivnil a zvýšil výrazně zájem o ně. Mluvíme-li o houslích, myslíme zákonitě celou rodinu moderních nástrojů, tedy i violy, violoncella a kontrabasy. V počátku šlo o jakousi koexistenci slohů, s pomalu doznívajícím barokem nabíral síly klasicismus. Starý způsob výroby po jednotlivých kusech nedostačoval. Zvyšování zájmu o housle podnítil k činnosti „manažery“ tehdejší doby - faktory. Faktor organizoval větší počty domácích dělníků a jejich vzájemnou kooperaci (Jaromír Boháč 1985). Samozřejmě neexistoval způsob jejich rychlého školení, a tak se rodinné výrobní týmy specializovaly na jednodušší výrobu jednotlivých dílů houslí. Takový pracovník nemusel znát a řešit problematiku nástroje jako celku, ale zaučil se na několika parciálních operacích a k tomu nepotřeboval kvalifikaci. Tím ale výrazně stoupla jeho produktivita. Odborníci, zavedené houslařské dílny, z dílů sestavovali celé nástroje a lakovali je.

Z pohledu organizace práce šlo o přechodovou fázi směřující k manufaktuře. Výrobní činnost setrvala v domě, nebyl to většinou už dům městského řemeslnického mistra, ale domácího dělníka. Tito pracovníci často vůbec neznali, jaké jsou požadavky na konečný produkt, a nikdy se nesetkali se zákazníkem. Z houslí se stal výrobek levnější a přístupnější širšímu okruhu hudebníků hlavně z lidových vrstev. Nelze o tomto ději hovořit jako o něčem špatném, byl přirozený s příznivým dopadem na společnost a její kulturu.

Nositeli houslařského umění zůstávají nadále mistři se svými dílnami a osvědčenou metodou předávání zkušeností v rámci svých řemeslnických domů a cechů. Vedle produkce sériové jsou pro zákazníky z řad významných muzikantů, světské i církevní aristokracie stále požadovány nástroje od význačných mistrů řemesla.

### 2.2.1 Manufaktura

Kulturní geneze přelomu 18. a 19. století rychle přetváří klasicismus do romantismu. Z organologického pohledu zásadní zlom v použití nástrojů houslového typu. V této době získávají prioritu nástroje s nízkou klenbou houslových desek. Barokní nástroje jemného zvuku, kombinovatelné se svými vývojovými předchůdci - starými violami - se hromadně přestavují. Centrem dění se stává Paříž se svou konzervatoří a skupinou už výše zmíněných houslařů v čele s Jeanem Baptistou Vuillaumem. Další okolností, která ovlivni-

la celé následné dějiny hudby, byla postava italského obchodníka Luigi Tarisia, sice analfabeta, ale s houslařem Vuillaumem spolutvůrce stradivariiovského a staroitalského mytu houslí. Do té doby ceněný jako přední houslař, dejme tomu jako jeden z deseti slavných, se stává 100 let po své smrti svrchovaným bezkonkurenčním tvůrcem. Jeho nástroje slouží dodnes jako srovnávací měřítko kvality houslí. Lze se k nim pouze přiblížit jako k horizontu, překonat je znamená začít se opět vzdalovat.

Jestliže klasicismus oživil zájem o housle, romantismem zájem akceleroval a dosavadní výrobní způsob byl nedostatečný. Zájem o kvantitativní rozvoj výroby začal výrazně převyšovat její kvalitativní parametry. Pouze menšina profesionálních houslařů setrvala při kusové zakázkové výrobě. Společně s tímto kulturním vývojem probíhala průmyslová revoluce, jejímž důsledkem byl přechod od manufakturní k tovární výrobě. Housle se svou tvarovou komplikovaností a nestejnorodým materiálem, dřevem, se za tímto vývojem opožďovaly. Použitelná byla ale organizace práce. Řemeslo se začalo z rodinných prostor stěhovat do malých společných dílen. Výroba obrovských počtů nástrojů byla sériová, její soustředění pod jednu střechu dále zvyšovalo produktivitu práce a zvyšovalo specializaci pracovníků. V českém Schönbachu dělili původní profesi na 11 dílčích. Houslařem byl prakticky pouze sestavovatel nástrojů. V roce 1887 se zde vyrobilo cca 100.000 houslí a začátkem 90. let pracovalo v oboru 1300 pracovníků (Jaromír Boháč 1985).

### 2.2.2 Státní houslařská škola

V Schönbachu si začali brzy uvědomovat, že velká množství výrobků jsou na překážku jejich kvalitě a problémem je také vzdělanostní úroveň pracovníků. V roce 1873 založili hudební školu pro výrobce hudebních nástrojů, z níž se vyvinula postupem let instituce vzdělávající i v předmětech technických a nakonec i s praktickým vyučováním výroby hudebních nástrojů. Je zajímavé, že za východisko vzdělání volili hudební výchovu, která nemá přímý a okamžitý dopad na výrobu. Přesto byl zájem o studium obrovský a převyšoval možnosti školy. Druhým i pro budoucnost významným prvkem je vyučování historie hudebních nástrojů. O potenciálu školy po letech hovoří plakáty školních koncertů, na programech nechybí významná díla komorní a symfonické hudby nebo nástrojové koncerty s doprovodem orchestru.

Schönbach konce 19. století s rozsáhlou výrobou a houslařským školstvím je fenomén dosud interpretovaný u nás až zlomyslně negativně. Příčiny jsou několiké. Jde o výrobu v Sudetech na Chebsku, výrobci byli po 2. světové válce většinou odsunuti a jejich historii nemá u nás kdo obhajovat. Citované myšlenky rodáka z Lubů u Chebu, tak byl Schönbach po válce přejmenován, historika PhDr. Jaromíra Boháče jsou výjimkou. Houslaři ve zbytku republiky nemají zcela čisté svědomí, většina z nich z ohromného potenciálu výroby v Schönbachu těžila. V houslařské škole byli učeni jejich synové, získávali odtud materiály pro svoji výrobu, často kupovali i polotovary a nástroje pouze sestavovali. Nemluvě o nákupech celých nástrojů a následné pouhé redistribuci pod svým jménem. V současnosti dochází k určité rehabilitaci jména schönbašského houslařství. Manuální produkce houslí z 19. století má výborné odbytiště v zemích východní Asie. Protože je jich u nás poměrně dostatek lze říci, že slaví svůj návrat na kulturní scénu.

## 2.3 20. století

Kulturní vývoj a s ním spojená výroba houslí reflektovaly celospolečenské události a změny v plném rozsahu. Výroba u nás měla svoje vrcholy v období před a po 1. světové válce. V roce 1921 zaměstnával obor 4500 pracovníků. V Schönbachu se toho roku velkolepě slavilo výročí 600 let od povýšení na město s velkou výstavou o hudebních nástrojích a jejich výrobě. První desetiletí nového Československa a dvacátá léta, byla velmi úspěšná, zato následná krize po roku 1929 obor prakticky zničila. V polovině třicátých let se projevil mírné zlepšení situace, nastává však politická krize končící druhou světovou válkou.

### 2.3.1 Industrializace houslařství

Technický rozvoj umožnil v první etapě nahrazovat strojním zařízením přípravu dřeva. Většinou okružní a rámové pily (katry) měly pohon parním strojem, začátek 20. století už byl ve znamení elektrifikace s použitím obráběcích strojů na dřevo. Převratnou novinkou bylo tvarové frézování. Umožňovalo předfrézování polotovarů, efektivní rychlý odběr přebytečného materiálu z tvarovaných dílců houslí. Učební obor si na státní škole s určitou setrvačností udržel skoro do války manuální charakter s cílem vychovávat učně schopné od základu vyrobit nástroj. Tradičně se housle vyráběly ve třech kvalitativních

třídách. Nejlevnější byly školní nástroje pro základní hudební výchovu a vyráběné průmyslově, následovaly nástroje tzv. koncertní pro vyšší hudební školství a studenty pedagogických ústavů. Výroba měla průmyslový základ s vysokým podílem ruční práce. Kvalitě nejvyšší se dosud říká mistrovské housle a ty jsou vyráběny v kusové výrobě zcela manuálně, mistry houslařského umění v houslařských atelierech. Škola toto praktické třídění akceptovala a v průběhu učení směřovala žáka podle jeho schopností k příslušnému způsobu výroby. S požadavkem na mistrovskou kariéru se do školy hlásili i mladí chlapi z rodin českých mistrů houslařů. Úroveň školy byla velmi dobrá, v roli mistrů se setkáváme s nejvýznamnějšími mistry oboru. Důležitým rysem byl svobodný přístup k tomuto vzdělání pro všechny zájemce a otevřené předávání zkušeností ze strany vyučujících. V houslařství to vždycky není a nebylo samozřejmé.

### 2.3.2 Ateliérové houslařství

Jak už bylo výše zmíněno, musíme se na obor dívat i v jeho kvalitativní šíři. Vývoj společnosti se zákonitě promítal do použití i výroby houslí a ostatních nástrojů houslového typu. A naopak studium houslí a jejich kulturní historie nám dává množství poznatků o vývoji společnosti a o jejím stavu v jednotlivých historických stádiích vývoje. Povolání hudebníka a výrobce houslí bylo zprvu řemeslem druhé kategorie, v polovině své historie byli už houslaři příslušníky středního stavu. V 19. století stouply v ceně staré italské nástroje a stal se z nich artikl srovnatelný s uměleckými výtvarnými díly. Do hry vstoupila problematika uměleckých originálů a jejich falz se všemi důsledky na obchodování s nimi. Této problematice se nemohli věnovat houslaři závislí na množství vyrobených výrobků, kvantitativní produkci houslí. Tohoto úkolu se ujaly v centrech hudebního dění houslařské dílny s výrobními i komerčními ambicemi a vytvořily nový druh podnikání. Houslař je zde nejen jako výrobce nových nástrojů, ale zároveň jako obchodník a restaurátor houslí – uměleckých děl. K manuální zručnosti a obchodním schopnostem přibýlo posuzování nástrojů a jejich oceňování. Produkce houslí, pedagogická a ekonomická funkce těchto dílen dostala zcela jiné postavení než původní raně novověká instituce, proto budeme dále mluvit v těchto souvislostech o houslařských atelierech.

### 2.3.3 Houslařství u nás v letech 1945 - 1989

Problematika a postavení houslařství do počátku 2. světové války byla v celé Evropě kromě Sovětského svazu srovnatelná. Kulturní vzestupy a krize se s mírným časovými posuny přelévaly po celém kontinentu a od druhé poloviny 19. století se přidala i Severní Amerika všude tam, kde měla evropské kulturní kořeny. U nás se po válce situace vlivem odsunu obyvatel německé národnosti dostala do specifické situace.

Národní správa Schönbachu, nově v Lubech u Chebu, řešila dilema zda vystěhovat všechny obyvatele a tím likvidovat obor anebo dát přednost zachování výroby hudebních nástrojů a obyvatele ponechat. Jak bývá v politice obvyklé, uspěla polovičatá řešení. Zůstali výrobci, bez nichž by se výroba neobešla, ale ti byli následným vývojem natolik znechuceni, že v průběhu dalších desetiletí odcházeli z vlastní vůle. Mnohé naivní představy měly rychlý konec, protože první vlna dosídlenců měla docela jiné zájmy, než bylo budování houslařské výroby a školství. Pozitivní roli nesehráli ani čeští mistři houslaři dosazení do pozic národních správců. O této historické etapě se obecně (a v houslařství obzvlášť) nerado hovoří. O národní správě znárodněných podniků mluví fakt, že předválečné velké zásoby materiálů válkou netknutých se z velké části ztratily a po obtížném rozběhu výroby se v zápětí musel řešit jejich nedostatek.

Koncem 50. let dosáhli významných úspěchů ve stavbě nových mistrovských nástrojů na světových soutěžích mistři houslaři z Lubů a postavili tamější výrobu i učiliště do nového světla. Navíc se začalo projevovat poválečné oživení zájmu o hudební nástroje. Vrcholem konjunktury byla 60. léta a potom s mírnými výkyvy setrvalý stav až do konce socialistické éry. Lubské houslařství vyrábělo nástroje v celém kvalitativním spektru od levných po mistrovské nástroje. Kromě nich působilo v republice několik desítek houslařů v soukromých atelierech. Ti významnější byli organizováni pod Svazem československých skladatelů a koncertních umělců v Kruhu mistrů houslařů.

#### 2.3.3.1 Učiliště Cremona v letech 1945 - 1989

Souběžně s poválečnou obnovou výroby v postátněných dílnách v Lubech u Chebu se vytvářely podmínky pro chod houslařského učiliště. Výchova mladých houslařů se po odsunu Němců stala prioritní otázkou. Celé desetiletí trvalo, než se situace stabilizovala.

V letech 1949 – 1955 se vyučilo 111 houslařů. Z nich převážná část se profesi nevěnovala a v Lubech jich zůstalo pouze 35.

Stále se zvyšující objem výroby vyžadoval nové kvalifikované pracovníky. A protože se charakter výroby změnil v ryze průmyslovou záležitost, bylo vše podřízeno výchově dělníků pro výrobní provozy. Systémová výchova umělecké stavby houslí nebyla na programu dne. Umělecká stavba nástrojů byla považována za vyšší úroveň průmyslového obrábění dřeva a ke kvalifikaci měla dostačovat několikaletá praxe v závodě při výrobě továrních houslí. Do učiliště přicházeli zájemci o obor z celé tehdejší československé republiky. Při volbě tohoto povolání měli uchazeči složité rozhodování. Vážný zájem měli většinou uchazeči se studijními předpoklady na úrovni střední školy, navíc s hudební průpravou na Základních uměleckých školách. Jejich počet byl doplněn zájemci méně zdatnými, a proto bylo učení málo efektivní. Plného využití schopností bylo u těch nejlepších možné pouze v praktické výchově – stavbě houslí. Předměty všeobecně vzdělávací vyučovali učitelé z místní základní školy a odborné předměty externě vyučovali technici ze závodu Cremona. Absolventům bylo umožněno získat i středoškolské vzdělání na Střední průmyslové škole výroby hudebních nástrojů v Kraslicích. Celkem jich za sledovanou dobu nebylo ani 20, vysokoškolského vzdělání dosáhlo asi 10 absolventů učňovské školy.

### **2.3.3.2 Učiliště Cremona v letech 1990 - 2005**

Celkovými společenskými změnami po roce 1989 byl porušen dosud trvající vyvážený stav mezi nabídkou a poptávkou po absolventech učebního oboru „mechanik strunných hudebních nástrojů“. Část jich vždy zůstávala v provozech tehdejšího závodu Cremona Luby a část nalézala uplatnění v republice v opravárnách, prodejnách a podobně. Otevřením trhu se k nám začaly dovážet hudební nástroje z východní Asie a odbyt našich klesal. Vytvořil se uzavřený kruh: snižování výroby – nezájem o absolventy – pokles zájmu o učební obor. Učiliště se dostalo do problémů s náborem učňů, jejich kvalita a úroveň se snižovala. Zvýšený zájem o studium na středních školách přivedl management školy na myšlenku vytvořit studijní obor s maturitou. Škola ale měla vždy lepší úroveň v praktickém vzdělávání na rozdíl od všeobecného a teoretického. Výše uvedený krok tento rozdíl ještě zvýraznil. Výsledek byl spíše výhodný pro management školy, protože studijní obor byl čtyřletý a udržoval naplněnost školy žáky. Přesto neodvrátil konec a samostatná škola vy-

chováající houslaře v naší zemi v roce 2005 zanikla. Je smutné, že o zániku nerozhodovalo ministerstvo školství, šlo o jediné učiliště v republice, ale zastupitelstvo Karlovarského kraje. Obor byl přesunut do okresního města Chebu, kde není žádná houslařská výrobní tradice. V Integrované střední škole se navíc nevyučuje ani jeden uměleckoprůmyslový či dřevařský obor.

### 3 HOUSLAŘSKÁ SOUČASNOST

Historie používání strunných hudebních nástrojů má několik přelomových období. Posledních 50 let a naše současnost se nepochybně zařadí k těm dřívějším. Hromadnou výrobu nejvíce zasáhl vývoj numericky řízených obráběcích strojů a z toho plynoucí odklon od manuální práce. Asijská konkurence svou levnou pracovní silou zdecimovala evropský průmysl výroby hudebních nástrojů.

Nová technika přinesla do výroby nové materiály a technologie, to způsobilo odklon od historických předloh a rušivou historickou nepatřičnost takových výtvorů. Chybí originalita rukodělného výrobku či uměleckého díla. V Japonsku začali vyrábět „Computer – Strad“, kopii houslí Stradivari za použití výpočetní techniky. Záměr vyrábět stovky drahých houslí ztroskotal, jak už mnohokrát. Samotná myšlenka je důkazem absolutní nepochopitelnosti a neznalosti základního materiálu - dřeva, a filozofie umění.

#### 3.1 Vztah teorie a praxe houslařství

Housle jsou ze stavebního pohledu poměrně jednoduchým výrobkem, z pohledu akustického ale složitým aparátem. Zde je jádro nesrovnalostí a většiny tajů v houslařství. Teoretickou stránkou se zabývají mnohé discipliny přírodních, technických a humanitních věd. Výsledky se nedostávají k výrobcům, není o ně zájem. Základní teoretické hypotézy objasňující stavbu a užití houslí a ostatních nástrojů byly formulovány v 19. století, se značným odstupem od reality ranného novověku, na vědecké úrovni své doby. V průběhu století 20. se z hypotéz staly axiomy a postuláty neustále citované v pozdější literatuře. Na těchto základech stojí dosud celá komerční problematika houslí jako uměleckého díla. Praxe a teorie se z různých důvodů mýjely a nevytvořily ucelený názor odpovídající dnešnímu stavu poznání. Obecné představy nejen u laiků, ale i hudebníků hrajících na nástroje oscilují mezi „folklórem, vědou a poezií“ (film produkce HBO 2005). Nelze si dělat představy, že se situace snadno vyřeší, není v silách jednotlivce dosáhnout sblížení disciplin, které se dotýkají problému houslí. Musí jít o dlouhodobý proces, formulování nových teorií a otevřenou diskusi mezi zúčastněnými.



Hlavní úkoly, kterými je potřeba se zabývat jsou ty, které přímo ovlivňují ekonomiku oboru. Například objektivní ověřování původu houslí, dosud subjektivní přání je velmi často otcem myšlenky. Nebo nová typologie nástrojů rozlišující strojní a ruční práci, atd.

Houslařská literatura je plná zaručených objevů, nebo „konečných řešení houslové otázky“ (Karl Fuhr 1932), jak zní podtitul jedné z často citovaných knih. Bohužel u nás se jim daří lépe než v zahraničí.

## 3.2 Profese houslař

U nás se s ní setkáváme v několika podobách. Nejvíce je jich zaměstnáno při výrobě nových nástrojů v závodě v Lubech a několika dalších dílnách tamtéž. Větší výrobní dílna je i v Unhošti u Prahy. Druhou skupinou jsou opraváři a servisní pracovníci, rozptýlení po republice, další část houslařů se věnuje výrobě nástrojů. V houslařských ateliérech pracují mistři a jejich práce se dělí různým poměrem mezi stavbu nových nástrojů, restaurování, znaleckou činnost a obchod. Ti pracují v centrech hudebního dění, nejvíce v Praze. Celkem je u nás několik set houslařů. Z dob socialismu u nás na rozdíl od zahraničí přetrvává návyk nechávat si nástroje opravovat u neodborníků, ale to s dostupností kvalitních služeb zákonitě vymizí. V této souvislosti bych ještě zmínil náš specifický pohled na housle od rodičů školních dětí. Ti svým dětem dopřávají velmi dobré sportovní vybavení či domácí elektroniku na dobré úrovni, ovšem pochybují o nutnosti základního seřízení houslí.

### 3.2.1 Úroveň houslařů

Ve sdělovacích prostředcích jsme poměrně často seznamováni s úspěchy našich houslařů. Tyto zprávy se týkají několika málo jedinců a o celkovém stavu nám mnoho neříkají. Převážná část lidí věnujících se tomuto povolání má nahodilou, nesystémovou kvalifikaci. Buď vycházejí ze vzdělání mimo obor a jsou autodidakty, nebo získali základní informace na učilišti v Lubech a věnovali se praxi, jen někteří studovali dál příbuzné obory. Porovnáme-li umělce houslaře s výtvarníky, kteří tvoří nová a restauroují historická díla srovnatelných kulturních hodnot, nebo rozhodují o pravosti jednotlivých nástrojů, vidíme problém. Výtvarníci se připravují studiem na středním školském stupni a pokračují na vysoké škole. Základem je znalost historie umění, techniky práce a materiálů. Restaurátoři se

specializují na historické techniky a musí před komisí dokazovat svou způsobilost. U houslařů je teoretická stránka profese silně podceněna a to i u renomovaných. Ti často vycházejí z rodinné tradice. Ovšem když toto dědictví nerozvíjejí v intencích současného poznání, je jim tradice spíš nevýhodou, rozhodují podle dogmat a ne vlastním úsudkem. Sledujete-li odborné články, vystoupení ve sdělovacích prostředcích, odborné publikace posledních 25 let, začnete silně pochybovat i o těch největších autoritách v oboru. Rozkol mezi houslařskou teorií a praxí dosáhl takových proporcí, že je běžný středoškolák schopen jej odhalit a navrhnout řešení. Houslaři skrývají svoji teoretickou nedostatečnost, například velmi často hovoří o mystériích, intuitivní práci a podobně. Prakticky však řeší problémy stavby dřeva, fyzikálních a chemických vlastností a jeho obrábění.

Nedostatečná provázanost teorie a praxe má i obecné důvody mimo možnosti jednotlivců. Jde o obor velmi malý, a dotýká se ho množství disciplin. Zmiňovaným výtvarným uměním se zabývají vedle umělců i teoretici, celá výzkumná pracoviště a centra. Třeba Gettiho v Los Angeles. Musíme hledat jiná řešení.

### 3.3 Typy výrobků

Manuálně vyráběné nástroje jsou tradičně označovány za mistrovské. Musí však splňovat i další kritéria: mistrovskou práci a velmi kvalitní materiál, dřevo. Dvě skupiny levnějších se lišily podílem ruční práce a úrovní kooperace při jejich výrobě. Koncertní, jak byla značena střední třída měly, dobrý materiál, důležité operace se dělaly ručně a jednotliví pracovníci dělali několik operací za sebou, a tak se jich vystřídalo na práci méně. U nejlevnějších, školních, se používal materiál, který zbyl z celkového výběru. Produktivity se dosahovalo rozdělením práce do drobných úseků, operací a nebylo potřeba kvalifikované práce. Zato bylo možno pracovat po velkých sériích.

Současnost se svou pokročilou technikou nahrazuje práci, někdy i tu mistrovskou. Většího zisku se dosahuje lpením na staré terminologii a novými prostředky opracování na číslicově řízených strojích. Dosud se nikdo nezabýval identifikací a typologií současné produkce. Ve svém důsledku přitom se matení zákazníků obrátí proti jejich původcům.

Ruční práce je charakteristická tím, že každý úkon při práci houslař promýšlí a nikdy tento myšlenkový proces není stejný. Přeneseno na výrobek, jedná se o originál.

V tovární výrobě to není možné, většina tvarů, rozměrů je dána předem mírami, výkresy, šablonami, frézovacími modely a v poslední době i počítačovým programem. Vzniklé výrobky jsou si vzájemně podobny, u produkce NC strojů jsou podobny k nerozeznání, jedná se o reprodukce, kopie. A jako takové mají být cenově ostře odděleny od drahých nástrojů.

### 3.4 Související obory

Hlavní pohled při hledání cest výchovy mladých houslařů musí směřovat k hudbě. Její současná podoba je velmi pestrá a její formy akustické, tedy neelektrofonické a neelektronické, stále převládají. Využívání houslí je různorodé, nejvíce v hudbě symfonické a lidové. Není výjimečné ani použití v hudbě populární a alternativní. Novou disciplínou v hudbě je autentická interpretace staré hudby a s tím znovuobjevení nástrojů, které se víc než jedno století nevyráběly. Pro houslaře je to velká výzva a možnost souběžně pracovat na instrumentáři jako v renesanci a baroku. Ve zprostředkování požadavků musí hrát prvořadou roli muzikologie a její část zkoumající hudební nástroje, organologie. Spolu s historií musí promítat do oboru poznatky z kultury a života v jednotlivých obdobích, ale hlavně zpočátku houslové historie a potom po vývojových stadiích směrem k současnosti. Pohledů opačných je moc, ale většinou kladou největší důraz na období blízka současnosti a jejich představy se pomalu vytrácejí v horizontu jednoho století.

Z přírodních věd podstatně ovlivňuje celý obor botanika ve své části hovořící o stromech a o dřevě. Houslařství se dotýká na dvou úrovních. V té první jde o pochopení dřeva jako základního konstrukčního materiálu, z něhož jsou housle vytvořeny. Teorie pevnosti a pružnosti a dalších fyzikálních vlastností dřeva je komplikovaná, protože se jedná o anizotropní materiál, podobně vztah dřeva ke vzduchu a vlhkosti. O anizotropii mluvíme, když je míra určité vlastnosti závislá na směru, například bobtnání a sesychání dřeva je jiné v podélném směru a jiné v příčném (Ladislav Regináč 1981). Druhou úrovní dřevařských znalostí je problematika původu a stáří dřeva historických nástrojů. Jde sice o vědeckou disciplínu, ale v základu pochopitelnou i pro laiky. Zmíním se o ní ještě později.

Zajímavě pronikají do houslařství chemické obory. Kromě zkoumání složení dřeva na úrovni molekul a prvků je v přímém vztahu k naší problematice neustálý i když pomalý

rozklad v čase. Velkou teoretickou oblastí je výzkum přírodních látek použitých na povrchovou úpravu dřeva. Houslařské laky budou i pro budoucnost zajímavým dokladem technologické vyspělosti minulých staletí. Výzkum má v dnešní době volné pole působnosti. Pryskyřice, oleje, pigmenty a balzámy na starých obrazech jsou shodné s materiály houslařských laků. Na vědecké úrovni pracují nyní ve světě celé týmy na výzkumu obrazů a jejich poznatky se dají použít i pro houslařství. Vyniká už zmíněné Gettiho centrum v Los Angeles a rád bych zde vzpomněl i restaurátorské pracoviště švédské královské sbírky obrazů, kde pracuje jako hlavní restaurátor zlínský rodák František Makeš.

Fyzika má nové metody zkoumání vzniku zvuku a jeho vyzařování. Je schopna posuzovat parametry zvuku a lokalizovat na houslích místa jejich vyzařování.

Housle jsou zdrojem informací o hudbě, lidech kolem ní, přírodních zdrojích, přírodě jako takové, podmínkách vzniku, atd. Dosud jsme je posuzovali jen subjektivně, sensoricky. Fyzikální a chemické výzkumy spolu s výpočetní technikou vytěží řádově mnohem víc informací a jejich aplikací bude okruh znalostí výrazně rozšířen.

## 4 KONCEPCE STUDIA

Zařadit výchovu mladých houslařů do stávajícího výchovného systému je komplikováno velikostí a zvláštnostmi oboru. Prolínají se v něm dílčí disciplíny, které se u nás studují samostatně. Propojení hudebního a výtvarného umění s historickou manuální technikou a přírodními materiály v jednom hmotném artefaktu je neobvyklé. Dalším problémem hodným systémového řešení je stupeň vzdělání. Pro houslaře jsou partnery učitelé a profesionální hudebníci, absolventi středních a vysokých škol. Vzdělání houslařů musí být zákonitě srovnatelné. Středoškolské vzdělání umožní další studium souvisejících oborů na vysokých školách.

Po zvážení i mnohých dalších okolností jsem si uvědomil, že proporce oboru, úroveň specializace a kooperace uvnitř, a okruh zákazníků a spolupráce s nimi vně oboru, mají více společného s historickou houslařskou dílnou, než s jinými typy výrobních a výchovných systémů.

### 4.1 Projekt houslařské dílny

Houslařskou dílnu jsme založili v 1997. První pokus skončil nezájmem úřadů a naším přestěhováním do Zlína. Nyní chceme činnost v plném rozsahu obnovit. Dílna je, spíše než samotný výrobní prostor, systémem spolupráce houslařů na různé úrovni kvalifikace. Kromě služeb pro zákazníky v oboru, výroby, oprav, servisu smyčcových hudebních nástrojů, zajišťuje poradenství, služby obchodní a je v neposlední řadě centrem několikastupňové výchovy mladých houslařů. Organizace dílny má hierarchii jako její historický model, mistr, tovaryš a učeň. Kromě nich s dílnou spolupracují hudebníci, výtvarníci, muzikologové a příznivci, kteří se aktivně účastní osvětových a doplňkových aktivit. Za svého působení v Kyjově jsme organizovali koncerty, poslechové pořady, to je poslech reprodukovatelných hudebních děl s výkladem muzikologa, a podobně. Tyto akce jsou potřebné pro studium oboru, ale byly zajímavé i pro externí zájemce, a tak jsme je přizvali. Spolupráce s dílnou nekončí absolutoriem, zájemci mají možnost získat v dílně praxi ve funkci tovaryšů. Praxe v oboru je nutná k získání živnostenského oprávnění. V dílně se v letech 1997 – 2002 vyučili tři houslaři, všichni pracují v oboru. Multidisciplinární obor má problém

s dalším vzděláváním svých členů ve specializovaném vysokém školství. Efektivní se jeví určitá spolupráce mezi absolventy společného středoškolského studia i po jejich studii na různých oborech vysokých škol. Důležitá je výměna poznatků a reciproční pomoc v dílčích disciplínách.

## 4.2 Kooperace se Střední odbornou školou

Při hledání školy, v jejímž rámci by bylo vhodné studium houslařů realizovat, jsem nejdříve uvažoval o konzervatoři. Tam je ovšem skladba souvisejících předmětů, ne přímo odborných, odtažitá a rozšíření o obor technický, byť umělecký, by bylo prakticky nemožné. Na odboru školství Zlínského kraje mě upozornili na Střední odbornou školu v Luhačovicích, kde se vyučují dva velmi blízké obory a to uměleckořemeslné zpracování dřeva, práce truhlářské 82-51-L/ 006 a práce řezbářské 82-51-L/ 007 (Střední odborná škola Luhačovice 2006). Uměleckořemeslná stavba hudebních nástrojů má číselné označení 82-51-L/ 009. Po vzájemném porovnání plánů jsme dospěli s ředitelem školy k závěru, že připojení našeho oboru k jejich oborové skladbě je možné a dokonce svým způsobem elegantní. Naše dvě instituce plně pokrývají nutné podmínky k jeho vyučování. Z jejich pohledu jistě jde o malé obohacení studijní nabídky. Pro nás je důležitá propojenost mezi materiálově a technologicky blízkými řemesly a celková kulturní atmosféra ústavu, kde se učí další obory umělecko řemeslné, zpracování keramiky a kovů, obor knihovnictví, marketing a podnikání v umění a reklamě. Škola má výborné technické zázemí, žije pestrým kulturním životem. Atraktivní je také umístění ústavu v lázních Luhačovice.

Stejný obor bude vyučovat, jak bylo už výše řečeno, Integrovaná střední škola v Chebu. Podle aktuálních zpráv jsou jejich výchozí podmínky složitější. Jedinou výhodou je hmotné dědictví z bývalého učiliště v Lubech u Chebu. Na nynější škole se učí skoro padesát oborů a mezi nimi žádný příbuzný. Čtyřletých s maturitou je devět, jsou zaměřeny na agropodnikání, pozemní stavitelství, výpočetní techniku apod. V ročníku budou mít 10 žáků. Dva učitelé a jeden mistr z celkových pěti jsou už důchodového věku, stojí proto před generační výměnou pedagogů. Budou se potýkat se stejným problémem, který jsme my byli nuceni řešit v posledních letech, a tím je pedagogická způsobilost.

V našem širším evropském okolí se obor vyučuje v bavorském Mittelwaldu a potom samozřejmě v centru houslařství v Cremoně v italské Lombardii. Se školami přímý kontakt nemám. O úrovni mohu uvažovat jen z poznání práce jejich absolventů. Vychovávají dobré a sebevědomé řemeslníky. Nemají však dostatečnou představu o dalším vzdělávání. Houslař, solitér, sklouzne po čase do rutinního plnění požadavků zákazníků a sám ztrácí potenciál vytvářet umělecky vzdělaným hudebníkům racionální technický protipól při řešení problémů kolem houslí a ostatních smyčcových hudebních nástrojů.

#### 4.2.1 Učební plán

Uměleckořemeslné obory, zpracování dřeva, hodinové dotace (Střední odborná škola Luhačovice 2006).

Předmět	1.ročník	2.ročník	3.ročník	4.ročník
Český jazyk a literatura	3	2	2	3
Cizí jazyk	3	3	3	3
Občanská nauka	2	1	-	-
Dějepis	2	-	-	-
Matematika	3	2	1	-
Fyzika	1	1	-	-
Chemie	1	1	-	-
Základy ekologie	1	-	-	-
Tělesná výchova	2	2	2	2
Dějiny výtvarné kultury	2	1	2	2
Výtvarná příprava	2	2	2	2
Počítačová grafika			2	2
Technické kreslení	2	-	-	-
Ekonomie	-	-	-	2

Technologie	2	1,5	1,5	2
Práce s počítačem	-	-	1	-
Keramická výroba	2	1	1	-
Technologická dokumentace		1	1	-
Konstrukce				1
Zpracování dřeva	1	1	1	-
Materiály	2	1	-	-
Odborný výcvik	6	17,5	17,5	15

Tento obecný plán dřevařských oborů bude vyžadovat drobné úpravy pro houslaře. Potřebný je předmět, který by pojal problematiku dějin hudební kultury a hudební teorie včetně základů akustiky. Porovná-li plán s osnovami učebního oboru mechanik strunných hudebních nástrojů, to je kvalifikace skoro všech dnešních houslařů, dochází k velké kvalitativní změně v úrovni vzdělání, hlavně v předmětech všeobecných, které otevírají možnost dalšího studia. Z tohoto pohledu chybí větší soustředění na matematiku v posledním ročníku. Tam bych považoval pro udržení kontaktu alespoň jednu hodinu. Pro české řemeslníky a jejich uplatnění ve světě byla největším problémem neznalost cizích jazyků, to se týkalo hlavně mé generace. Tříhodinová dotace pro cizí jazyk po dobu celého studia je velmi žádoucí. Z hlediska oboru pomalu ztrácí na důležitosti německý jazyk, ve 20. století jakési muzikantské esperanto, a podobně jak v jiných oborech nabývá na významu angličtina.

Didaktiku odborných předmětů, kam patří témata materiálů, techniky, technologií a typologie vidím dnes poněkud jinak, než se tradičně učí. Předmět musí prolínat s odborným výcvikem, aby nedošlo k oddělování teorie od praxe. U soukromých žáků, kteří se u mě učí vlastně jen odborný výcvik, se osvědčila forma určitých diskusí nad výrobním problémem. Dojdeme teoreticky k vícero možným řešením, prakticky ale musí nejdříve každý zvládnout operaci podle ověřených základních postupů. Experiment může být aplikován až v dalších etapách vývoje houslaře. Ten si od počátku uvědomuje, že je víc cest k cíli, kterou se vydat, je věcí teoretické úvahy před započítím práce.



#### 4.2.2 Předmět Materiály

Znalost dřeva jako konstrukčního materiálu je u nás obecně na nízké úrovni. Doby kdy kontakt se dřevem byl pro člověka všední skončily v minulém století. Většina lidí má dnes zkušenosti s materiály jednoduché stavení struktury. I na školách dříve výhradně dřevařských, např. nábytkářských, je nyní dřevo jedním z mnoha materiálů se kterými se žák musí seznámit. Posuzování vlastností dřeva splývá s materiály stejnorodými (izotropními), kovy a plasty. Standardní středoškolské osnovy pro dřevařské obory počítají při vyučování předmětu s učebními celky nauky o dřevě (František Kadleček 1980):

- Strom a jeho život, rostlinná společenství, les.
- Anatomická stavba dřeva, makroskopická, mikroskopická a submikroskopická.
- Chemické složení dřeva.
- Fyzikální vlastnosti dřeva, vztah ke vzduchu a vodě.
- Vady dřeva.
- Popis a rozlišování dřevin a dřev, vlastnosti a použití.

V průběhu posledních padesáti let se vědecký pokrok nebývale dotkl všech oblastí života. Vybrané kapitoly které se nyní dostávají k praktickému užití, natolik mění názory na houslařskou problematiku, že je nutné na ně ve škole reagovat. Zmíním se o několika vybraných.

##### 4.2.2.1 Kyselá hydrolýza dřeva

Hned v počátku zkoumání a posuzování houslí v 19. století bylo empiricky zjištěno, že dřevo na starých nástrojích je jiné, než je momentálně k dispozici na výrobu nových. Vysvětlení se hledala v odlišných podmínkách růstu dřeva nebo jeho úpravách před zahájením výroby. Značná část literatury o houslích pojednává o přípravě dřeva k výrobě. Působí se na ně chemikáliemi, vystavují se účinkům různých prostředí apod. Nikdo se nezabývá přirozenými procesy ve dřevě v čase před započatím výroby nástroje i v době jeho existence. Dřevo těžené v Alpách bylo důsledkem přepravy splavováním exponováno delší dobu

ve vodě a to nejdříve sladké, říční, a později ve vodě mořské, než bylo dopraveno ve vozech přes Jaderské moře ke zpracovatelům v Benátkách. Tam je nakupovali i houslaři.

Dřevo má přirozenou kyselost  $\text{pH} = 4$  až  $5$  a ta je dostatečná, aby způsobila hydrolyzu hemicelulózy. (Jiří Zelinger, Viktor Heidingsfeld 1987). Takové dlouhodobě loužené dřevo bývá vyhledáváno pro svou stabilitu. Stejnou proceduru k přípravě dřeva vědomě používali i historičtí truhláři v Japonsku (Rudolf Ille 1974).

#### **4.2.2.2 Tepelná degradace dřeva**

Dřevo jako každý organický materiál není stálý, v průběhu času se rozkládá. Rychlost rozkladu je závislá i na teplotě. Za normální teploty jde o proces pomalý, během staletí se jistě projevuje. Hovoříme o tepelné degradaci.

Známe ze zkušenosti, jak rychle dřeva ubývá při hoření, ale ono ztrácí hmotnost i při nižších teplotách. Se starými nástroji je problém, že jsou velmi lehké. Zde je možnost hledat a směřovat pozornost studentů.

#### **4.2.2.3 Datování dřeva**

Mimo zájem houslařů a hudebníků u nás probíhá výzkum využívající moderní techniku při poznávání minulosti konkrétního kusu dřeva. Dendrochronologie, příslušná část nauky o dřevě, je založena na skutečnosti, že stromy v mírném pásmu vytvářejí v období vegetace vždy novou vrstvu dřeva. Hodnotí mimo jiné šířku ročních nárůstů dřeva a porovnává je pomocí výpočetní techniky s etalonem a je tak schopna dešifrovat, kdy dřevo rostlo. Standardní křivky srovnávající klima jednotlivých roků na kterých je šířka letokruhu závislá, jsou empiricky zjištěny mnoho století zpátky (Karel Drápela, Jan Zach 1995).

Houslová vrchní smrková deska je obrazně řečeno jakýmsi „čárovým kódem“ a jeho přečtení nám odhalí, zda správně předchází život stromu život historického tvůrce houslí. Populárním houslařům je připisováno v některých případech více nástrojů, než je v lidských silách vyrobit.

### 4.2.3 Předmět Technologie

Učebnice technologie výroby strunných hudebních nástrojů, na které jsem se podílel, zpracovaná před 20 lety pro učební obor mechanik strunných hudebních nástrojů, byla určena k výchově dělníků pro tehdejší závod Cremona v Lubech u Chebu (Zděněk Zadina, Pavel Celý 1987). Obsahuje už některé analytické prvky, o které se musí výrobce zajímat při procesu individuální výroby. Teoretická část je shrnuta do základního modelu výroby:

- Výroba základního tvaru dílů.
- Tvarové opracování dílů.
- Montáž sestavy korpusu.
- Příprava k povrchové úpravě.
- Aplikace nátěrových hmot.
- Úprava povrchu nátěrových hmot.
- Kompletace, montáž, seřízení.

Tomuto modelu určenému původně pro housle, violy a kontrabasy odpovídají i postupy výroby nástrojů typově odlišných, tzv. historických, které se začaly vyrábět až později. V současnosti nabývají na významu pro budoucí houslaře technologie původní, manuální a snižuje se význam výrob strojních. V učebnici tomu bylo naopak. Základní technologické celky, kterými se musíme podrobněji zabývat jsou:

- Výroba přířezů z kulatiny.
- Úprava vlhkosti dřeva a jeho skladování.
- Ruční obrábění dřeva.
- Ohýbání dřeva.
- Lícování a spoje.
- Technologie povrchových úprav.

Každá z těchto kapitol doznala mnohých změn v průběhu staletí a při sdílení a předávání od jedné generace ke druhé, ať už z otce na syna, nebo od mistra k žákovi. Zájem současných zákazníků je ale jiný. Chtějí od nás zpětný pohled a výrobu nástrojů původními technikami, charakteristickými pro jednotlivá vývojová stadia houslí či ostatních nástrojů.

Není pochyb, že způsob výroby ovlivňuje výrobek jako celek. To je obecný poznatek ze všech oborů. Podobné je to i s restaurováním starých nástrojů, vždy je zásadní respektovat původní materiály a autentické postupy.

V hudbě samotné je tento tvůrčí prvek přísně uplatňován. Existuje vedle sebe moderní i tzv. poučená interpretace staré hudby. Paralelně by vedle sebe měl existovat způsob historické, poučené výroby hudebního nástroje. To dosud u nás neexistuje a ve světě pouze výjimečně. I historické repliky nástrojů se většinou vyrábějí s mohutným použitím moderní techniky a neznalí zákazníci nejsou sto rozlišení.

Vychovat odborníka s tak širokým pohledem na věc jistě nepůjde během čtyř let střední školy, ale jeho formování a stanovení postupných cílů musí být před něj kladeno od počátku.

#### *4.2.3.1 Nová typologie*

Dosavadní způsob třídění houslí je už déle neudržitelný. Jak už bylo výše uvedeno rozeznává tři úrovně nástrojů: mistrovské, vyrobené mistry ať historickými či současnými, koncertní a školní. Neexistují přesně definované hranice mezi kategoriemi. Koncertní mají lepší materiál než školní a bývají lépe provedeny. Pojem „mistrovské“ vznikl v 19. století a myslí se tím nástroj, jehož původcem je jeden člověk, mistr v oboru. Tomuto nevyhovují nástroje staré, vyrobené v houslařských dílnách, včetně té stradivariovské. Primárním kategorizačním prostředkem bude způsob výroby:

- Nástroje vyráběné v uměleckých dílnách – atelierech jedním houslařem.
- Nástroje vyrobené v houslařských dílnách manuální řemeslnou technikou. Spolupracují s mistrem dva či tři pracovníci.
- Nástroje vyráběné v manufakturní dílně v sériích s prvky ruční techniky, při vysoké dělbě práce mezi 10 i více pracovníky.
- Nástroje vyrobené továrním způsobem na strojích, ve velkých sériích. Na práci se podílí několik desítek pracujících.

Takové nebo podobné třídění má smysl v případě, že existuje zpětná možnost kontroly způsobu výroby. Současná výroba a obchod těžší ze záměn kategorií. Nástroje vyrobe-

né na strojích se prodávají jako manufakturní, ty jako z houslařských dílen atd. Kontrola je možná použitím moderní měřicí a výpočetní techniky. Metoda měří odchylky od nominálního tvaru. Tím je teoretický ideální tvar nástroje. K němu má logicky nejbližší výrobek tovární vyrobený na strojích a nejdále výrobek ruční produkce z umělecké dílny.

Uvedená kategorizace vyhovuje ještě z dalších pohledů a sice četností výroby. Běžný mistr vyrábí ročně několik nástrojů, v houslařské dílně ve třech lidech do deseti kusů, v manufaktuře specializované pouze na výrobu stovky nástrojů a obdobně v továrně tisíce houslí, viol atd. Nejlepší nástroje jsou určeny profesionálům a následují kategorie pro studující na konzervatořích a vyspělé amatéry, dále pro pokročilé žáky a poslední pro žáky začínající.

Tato typologie je využitelná nejen u výrobků současné produkce, lze jí prověřovat i historický instrumentář. Důsledná kategorizace nástrojů přinese určitý řád do problematiky. Dosavadní praxe je i z morálního pohledu velice špatná. Udržuje část obchodování mimo oficiální instituce a lhaní je součástí obchodní strategie.

#### 4.2.4 Odborný výcvik

Houslařská dílna, nyní tím myslím prostor, do kterého je zahrnuto pracoviště učňů, je multifunkční. Žák se zde setkává s výrobou, opravami, obchodem s hudebními nástroji. Je zpočátku svědkem a postupně aktivním činitelem provozu, pro který je školen. Od začátku má vedle sebe partnery na různých úrovních odbornosti a oni jsou mu měřítkem k porovnání vlastního růstu. Prostředí je podle zkušeností příznivě motivující. Využívá se možností malého kolektivu k rychlému pochopení a osvojení vzorců chování uvnitř i navenek. Důležitým edukačním prvkem je svobodný přístup k informacím. Od počátku mají nově příchozí volně k dispozici odborný knižní fond i počítač se stálým připojením k internetu. Ve vzájemném vztahu platí pravidlo, že služebně zdatnější pracovník odpovídá pravdivě na kladené otázky od mladších kolegů. Důležitá je psychologická vazba, že je v jeho zájmu rychlé zaučení mladého kolegy a on postoupil v hierarchii dílny na vyšší stupeň. Funguje i pocit jakési splátky toho, čeho se mu dostalo při jeho příchodu. Dosud naši dílnou prošlo sedm adeptů řemesla a pouze jeden se nezařadil a působil problémy.

Zaškolování učně v profesní odbornosti má od počátku dvě roviny. V první se postupuje podle osnov k postupnému zvládnutí jednotlivých operací při výrobě nového nástroje. Tuto část učí, zadává a hodnotí mistr, pro ostatní je tento proces opakováním. Postupné kroky už může korigovat i tovaryš. Druhá rovina má charakter určité nahodilosti, řeší se problémy zakázek se kterými přišli zákazníci. Učeň nejdříve pomáhá při operacích, kde se pracuje ve dvojici, následně se zapojuje od jednoduchých ke složitějším opravám. Každé činnosti musí předcházet diskuse o nejlepším postupu. Učňovská práce se uplatňuje na levných hudebních nástrojích a přechod k práci na nástrojích dražších má opět motivační charakter. Dá se předpokládat, že se za dobu učení se všemi zásadními problémy na nástrojích setká. Vždy musí dobře odhadovat svoje síly a nepouštět se do prací, které nemá dosud teoreticky promyšlené a ověřené. Nástroje ve svojí nejvyšší kategorii dosahují statistických hodnot.

#### **4.2.4.1 Výroba nových nástrojů**

Je základem pro pochopení funkce i konstrukčních principů smyčcových hudebních nástrojů. Práce na nových nástrojích obsahuje zvládnutí původních postupů obrábění desek a krku s řezbářským ozdobným zakončením, hlavicí. Následuje ohýbání lubů, sestavování korpusu a následně celého nástroje. Samostatnou kapitolou, technologicky zcela odlišnou je povrchová úprava nástroje, lakování. Laky jsou na bázi přírodních pryskyřic v lihovém prostředí a v dílně se také vyrábí.

#### **4.2.4.2 Restaurování nástrojů**

Nejdříve se žáci učí rozebírat nástroje a čistit jednotlivé díly, popř. odstraňovat nevhodná lepidla a laky neodborných oprav. Nejčastějšími operacemi je klížení prasklin, doplňování chybějících částí okraje desek nebo drobných součástek interiéru houslí. Potom se nástroj opět z dílů sestaví a restauruje se lak. Levné nástroje mají laky u nichž se s opravami nepočítá protože jsou na bázi produktů moderní chemie. U dražších nástrojů je operace náročná a měli by ji dělat pouze zkušení odborníci a žáci se připojí až při broušení a leštění lakového filmu.

## 5 PROFIL ABSOLVENTA

Celkový rozsah vzdělání umožňuje žákům po ukončení studia a po absolvování povinné praxe kvalifikovaně vykonávat povolání houslaře. Zároveň jsou připraveni ke studiu na vysokých školách.

Obsahem všeobecného vzdělání jsou předměty jazykovědné, český a jeden světový jazyk, a předměty společenskovedné. V českém jazyce je kladen důraz na komunikativní schopnosti a kulturní vystupování. V cizím jazyce je vedle zvládnutí základní komunikace potřebná schopnost studia odborné literatury s důrazem na terminologii v kultuře a umění. Přírodovědné obory tvořící rámec pro předměty odborné. Pro podnikatelskou praxi jsou nepostradatelné předměty ekonomika a základy výpočetní techniky.

Odborná složka vzdělání má základ v odborném výcviku a zde získané dovednosti jsou teoreticky podloženy v následujících předmětech: Technologie, Materiály, Dějiny umění, Výtvarná příprava a Hudební výchova. K odborné stránce patří i zvládnutí obchodního provozu spojeného s houslařskou dílnou, hlavně jednání se zákazníky a základní poradenství v oboru.

Osobnost absolventa disponuje schopnostmi:

- Praktická stavba všech typů smyčcových hudebních nástrojů.
- Opravy a restaurování smyčcových hudebních nástrojů.
- Provoz obchodu a houslařské dílny.
- Základní potradenství v oboru.

Předpokládané uplatnění absolventů:

- Správce hudebního instrumentáře symfonického orchestru, konzervatoře, nebo vysoké školy s hudebním zaměřením.
- Restaurátor hudebních nástrojů a správce hudebního instrumentáře muzea.
- Živnostník - výrobce, opravář, obchodník s hudebními nástroji.

## 6 ZÁVĚR

Dosavadní výchova houslařů stojí před radikální reformou. Zabývám se touto myšlenkou v rámci své houslařské praxe posledních deset let. Měl jsem možnost seznámit se od roku 1966 s prací všech mistrů houslařů působících v Lubech u Chebu a vedle toho získat technické vzdělání od vyučení až po vysokou školu. S touto přípravou jsem momentálně jediným, kdo se v republice houslařstvím živí. Předávat zkušenosti v rámci rodiny, jak houslaři rádi uvádějí, pokládám z hlediska budoucnosti oboru za nedostatečné. Po prvním neúspěchu se systematickým vzděláváním houslařů se nyní naskytla možnost spolupráce s novými partnery. Pevně věřím, že pro projekt vzdělávání budoucích houslařů nalezneme pochopení i ve státní správě.



**SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY**

- [1] Boháč Jaromír, Dějiny výroby hudebních nástrojů na Lubsku. Luby u Chebu 1985, nepublikováno
- [2] Drápela Karel, Zach Jan, Dendrometrie, skripta Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno 1995
- [3] van Dülmen Richard, Kultura a každodenní život v raném novověku. Argo Praha 1999
- [4] Ille Rudolf, Výzkum rezonančního dřeva smrku, Práce VVÚD Praha 1974
- [5] Raaben L. Skripka, 1963, úryvek z knihy na <http://gmstrings.ru>
- [6] von Schulmann Otto, Falsch oder Echt, Franz Schmidt Siegburg 1961
- [7] Skokan František, Svět houslí, Státní hudební vydavatelství Praha 1965
- [8] Střední odborná škola Luhačovice, informační materiál na CD-ROM
- [9] Villarri Rosario, Barokní člověk a jeho svět, Vyšehrad Praha 2004
- [10] Winter Zikmund, Z městských živností, J. Otto Praha 1925
- [11] Zadina Zdeněk, Celý Pavel, Technologie výroby hudebních nástrojů, Státní pedagogické nakladatelství Praha 1987
- [12] Zelinger Jiří a kolektiv, Chemie v práci konzervátora a restaurátora, Academia Praha 1987

**SEZNAM PŘÍLOH**

- [1] Výroba vrchní desky violy da gamba
- [2] Pavel Celý ml. a Ing. Pavel Celý při práci v houslařské dílně
- [3] Viola a housle z produkce Houslařské dílny – Pavel Celý
- [4] Kopie středověké fiduly (Hopuslařská dílna – Pavel Celý)
- [5] Housle A. Stradivariho z majetku španělské královské rodiny (*zadní deska*)

**PŘÍLOHA [1]: VÝROBA VRCHNÍ DESKY VIOLY DA GAMBA**



**PŘÍLOHA [2]: PAVEL CELÝ ML. A ING. PAVEL CELÝ PŘI PRÁCI  
V HOUSLAŘSKÉ DÍLNĚ**



**PŘÍLOHA [3]: VIOLA A HOUSLE Z PRODUKCE HOUSLAŘSKÉ  
DÍLNY – PAVEL CELÝ**



**PŘÍLOHA [4]: KOPIE STŘEDOVĚKÉ FIDULY (HOUSLAŘSKÁ  
DÍLNA – PAVEL CELÝ)**



**PŘÍLOHA [5]: HOUSLE A. STRADIVARIHO Z MAJETKU  
ŠPANĚLSKÉ KRÁLOVSKÉ RODINY (*ZADNÍ DESKA*)**

